

Θρησκεία και Έκκλησία στην κοινωνία

Ο θεϊός έρωσ

Αναλύοντας τό θέμα για τόν θεϊό έρωτα βρισκόμαστε στην καρδιά τής πνευματικής ζωής, άφου ό θεϊός έρωσ συνδέεται στενά μέ τήν θεωρία του Θεού, δηλαδή μέ τήν όραση του άκτίστου Φωτός. Η άγάπη έχει διαβαθμίσεις, και μάλιστα συνδέεται μέ τίς διαβαθμίσεις τής πνευματικής ζωής, αλλά ό θεϊός έρωσ συνιστά τό ύψος τής θείας άγάπης. Όπότε, θεία άγάπη και θεϊός έρωσ ταυτίζονται μεταξύ τους.

Έπειδή μπορεί νά γίνη σύγχυση μεταξύ τής συναισθηματικής ή έμπαθοūs άγάπης και του θεϊού έρωτος - θείας άγάπης, γι' αυτό θά προσπαθήσουμε νά καθορίσουμε τί άκριβώς εΐναι ό θεϊός έρωσ και πώς μπορεί κανείς νά φθάση σέ αυτήν τήν έμπειρία.

1. Η άπτωτη άγάπη

Καθοριστικό χωρίο πού δείχνει τήν άγάπη του άνθρώπου προς τόν Θεό εΐναι ό λόγος τής Παλαιάς Διαθήκης τόν όποιο ύπενθύμιζε πολλές φορές ό Χριστός, τό: «αγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου έξ όλης τής καρδιάς σου και έξ όλης τής ψυχής σου και έξ όλης τής διανοίας σου και έξ όλης τής ισχύος σου» (Μάρκ. ιβ', 30). Η άγάπη του άνθρώπου προς τόν Θεό πρέπει νά εκδηλωθι μέ όλες τίς δυνάμεις τής ψυχής του, ήτοι μέ τήν καρδιά, τήν ψυχή, τήν διάνοια, τήν δύναμη, πού στην πραγματικότητα εΐναι τό τριμερές τής ψυχής, ήτοι τό διανοητικό, τό επιθυμητικό, τό θυμικό. Και έπειδή αυτό τό τριμερές τής ψυχής αναφέρεται στα πάθη, ήτοι τήν φιλοδοξία, τήν φιληδονία, τήν φιλαργυρία, σημαίνει ότι ή άγάπη προς τόν Θεόν εκφράζεται μέ τήν προσφορά όλης τής ύπάρξεώς μας προς τόν Θεό.

Μιλώντας για τήν άγάπη δέν πρέπει νά παραθεωρηθι ό ύμνος τής άγάπης του Άποστόλου Παύλου πού συναντάται στην Α' προς Κορινθίους έπιστολή του. Έκει μεταξύ τών άλλων χαρακτηριστικών τής άγάπης προστίθεται ότι «ή άγάπη ουδέποτε εκπίπτει» (Α' Κορ. ιγ', 8).

Όμως, εάν έννοήσουμε ως άγάπη αυτό πού έμείς εκδηλώνουμε στην καθημερινή μας αναστροφή, τότε δέν μπορεί νά κατανοηθι αυτός ό άποστολικός λόγος, γιατί μιá τέτοια ανθρωποκεντρική και ούμανιστική άγάπη διακρίνεται από διαρκείς αλλοιώσεις, άρα εκπίπτει. Πώς μπορεί νά ισχύση αυτός ό λόγος του Άποστόλου Παύλου, όταν επικρατοϋν αυξομειώσεις τής άγάπης, άφου δέν αγαποϋμε όλους τούς άνθρώπους έξ ίσου και πάντοτε; Γίνεται φανερό ότι τό χωρίο «ή άγάπη ουδέποτε εκπίπτει» αναφέρεται κυρίως στην θεία άγάπη, πού εΐναι καρπός άπαθείας, εκφράζεται κατά τήν θεωρία του άκτίστου Φωτός, κατά τήν θεοπτία, και εΐναι καρπός τής μεθέξεως τής θεοποιου ένεργείας του Θεού. Όταν ό ανθρωπος φθάση στην θέα του Θεού, τότε κοινωνεί μαζί Του, θεώνεται, διότι ή όραση του άκτίστου Φωτός εΐναι θέωση του άνθρώπου και γι' αυτό ό θεόπτης δέν μπορεί νά ξεχάση αυτήν τήν άγάπη, ζι μέσα στό κλίμα αυτής τής άγάπης.

Έπομένως, ή θεία άγάπη εΐναι, κατά τούς Πατέρες, άπτωτος, γιατί συνδέεται μέ τήν ένωση και κοινωνία άνθρώπου και Θεού. Σέ αυτήν τήν κατάσταση ό ανθρωπος και ποθει τόν Θεό και Τόν βιώνει και Τόν διψά, και Τόν αναζητά.

Ο Μ. Βασίλειος κάνει λόγο γι' αυτήν την θεία αγάπη. Η αγάπη είναι «αδίδακτος», διότι από την σύσταση του ανθρώπου έχει καταβληθῆ μέσα μας ως «σπερματικός τις λόγος», εἶναι ὁ σπινθήρας «τοῦ θείου πόθου». Ὅπως γράφει, λάβαμε ἀπὸ τὸν Θεὸ «τὴν ἀγαπητικὴν δύναμιν» ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας μας. Μὲ αὐτὴν τὴν δύναμη ἐπιθυμοῦμε τὰ καλὰ καὶ ἔχουμε στοργὴ πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ συγγενεῖς, χωρὶς νὰ τὴν διδαχθοῦμε, ἀλλὰ συγχρόνως ἔχουμε καλὴ διάθεση στοὺς εὐεργέτες μας. Πάνω ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς εὐεργέτες ἡ ἀγάπη στρέφεται πρὸς τὸν Θεό. Αὐτὴν τὴν ἀγάπη τὴν χαρακτηρίζει ὡς πόθο δριμύ καὶ ἀφόρητο. «Ποῖος πόθος ψυχῆς οὕτω δριμύς καὶ ἀφόρητος ὡς ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐγγινόμενος τῇ ἀπὸ πάσης κακίας κεκαθαρμένη ψυχῇ;». Συνδέει δὲ αὐτὴν τὴν ἀγάπη μὲ τὴν θεωρία τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ...

4. Πορεία πρὸς τὸν θεῖο ἔρωτα

Ὅπως ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸ ἔχει πολλές ἀναβάσεις, γιατί πρέπει ὁ ἀναβαίνων στό ὕψος τῆς θεώσεως νὰ ἀποβάλλῃ τὸν παλαιὸ ἀνθρώπο καὶ νὰ ἐνδύεται τὸν νέον ἀνθρώπο, πρόκειται, δηλαδή, γιὰ μιὰ διαρκῆ ἀναγέννηση καὶ ἀνακαίνιση, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν θεῖο ἔρωτα διακρίνεται ἀπὸ ποικίλες ἀναβάσεις.

Θὰ ἐντοπισθοῦν μερικὰ σημεῖα αὐτῆς τῆς ἀναβάσεως γιὰ νὰ φανῆ ὅτι ὁ θεῖος ἔρωτα καὶ ἡ θεία ἀγάπη δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὸν ἀνθρώπινο ἔρωτα καὶ τὴν συναισθηματικὴ ἀνθρωποκεντρικὴ ἀγάπη.

α) «Τὴν πρώτην ἀγάπην ἀφῆκας»

Στὸν Ἐπίσκοπο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου, ὅπως τὸ διασώζει ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη, ὁ Θεὸς λέγει: «ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν πρώτην ἀγάπην ἀφῆκας» (Ἄπ. β', 4).

Φαίνεται ὅτι ἡ ἀγάπη, ὅπως καὶ ὅλες οἱ ἀρετές, ἔχει πολλές διαβαθμίσεις. Ἀρχίζει κανεὶς τὴν πνευματικὴ του πορεία μὲ μιὰ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, στὴν συνέχεια γιὰ πολλοὺς λόγους μειώνεται αὐτὴ ἡ πρώτη ἀγάπη, καὶ ἀπαιτεῖται ἐπανέυρεση καὶ αὔξησὴ τῆς. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς παιδείας τοῦ Θεοῦ πού ἔχει σχέση μὲ τίς ἐλεύσεις καὶ τίς ἀποκρύψεις τῆς θείας Χάριτος.

β) Δοῦλοι, μισθωτοί, υἱοί

Στὴν Ἐκκλησία ὑπάρχουν τρεῖς κατηγορίες Χριστιανῶν, ἤτοι οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρχουν πολλὰ χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς πού ἀναφέρονται στὶς τρεῖς αὐτές κατηγορίες τῶν Χριστιανῶν. Αὐτὴν τὴν διάκριση βλέπουμε καὶ στὴν Παραβολὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, στὴν ὁποία φαίνεται ὅτι στό σπίτι τοῦ πατέρα ὑπάρχουν οἱ δοῦλοι, οἱ μισθωτοὶ καὶ οἱ υἱοί.

Τὴν διάκριση αὐτὴ μεταξὺ δούλων, μισθωτῶν καὶ υἱῶν τὴν συναντοῦμε καὶ στὴν διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων. Δοῦλοι εἶναι αὐτοὶ πού τηροῦν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ

άποφύγουν τήν Κόλαση. Μισθωτοί είναι αυτοί που τηρούν τό θέλημα του Θεού για νά κερδίσουν τόν Παράδεισο. Καί υιοί του Θεού είναι αυτοί που εφαρμόζουν τό θέλημα του Θεού, χωρίς ιδιοτέλεια, δηλαδή εφαρμόζουν τό θέλημα του Θεού όχι από φόβο και έλπίδα μισθού, αλλά γιατί αγαπούν τόν Θεό. Αυτή ή διάκριση, κατά τόν άγιο Μάξιμο τόν Όμολογητή, φαίνεται και στην πρόσκληση του Ίερέως στους πιστούς νά κοινωνήσουν μέ τόν προτρεπτικό λόγο: «Μετά φόβου Θεού (δούλοι), πίστεως (μισθωτοί) και αγάπης (υιοί) προσέλθετε».

Βαθύτερος σκοπός του ανθρώπου είναι ή θέωση, ή θεοπτία, ή ένωση του ανθρώπου μέ τόν Θεό έν τῷ άκτίστῳ Φωτί τῆς δόξης Του. Αυτή ή θέωση προϋποθέτει μιά ριζική αλλαγή του ανθρώπου, ώστε από έχθρός του Θεού νά μεταβληθῆ διαδοχικά σέ δούλο του Θεού, από δούλος σέ μισθωτό και από μισθωτός σέ φίλο του Θεού. Πρόκειται για μιά έξελικτική πορεία στην πνευματική ζωή. Αυτή ή μεταβολή γίνεται μέ τήν Χάρη του Θεού και τήν συνέργεια του ανθρώπου, διά τῆς καταλλαγῆς του ανθρώπου μέ τόν Θεό, διά τῆς μεθέξεως του μυστηρίου του Σταυρού και τῆς Αναστάσεως του Χριστού. Δέν μπορεί νά υπάρξη καταλλαγή του ανθρώπου μέ τόν Θεό χωρίς τήν μέθεξη του μυστηρίου του Σταυρού και τῆς Αναστάσεως του Χριστού¹⁵.

‘Ο άνθρωπος, ό όποιος διά του μυστηρίου του Σταυρού και τῆς Αναστάσεως του Χριστού έπιτυγχάνει τήν κάθαρση από τά πάθη και απαλλάσσεται από τίς δαιμονικές ενέργειες, αλλά και προχωρεῖ, διά τῆς θεώσεως, πέραν του «φωτισμού του βαπτίσματος και γίνεται φίλος του Θεού, είναι ό κατ’ έξοχήν θεολόγος και πνευματικός πατήρ, άφου υπό του Παρακλήτου Πνεύματος τῆς Άληθείας οδηγείται εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν ως συνέβη εἰς τούς αποστόλους τήν ήμέραν τῆς Πεντηκοστῆς»¹⁶.

Οί φίλοι του Θεού διακατέχονται από τήν μέθη τῆς θείας αγάπης, άφου καθαρίσθηκαν από δουλικές και μισθωτικές έξαρτήσεις και αγαπούν τόν Θεό άνιδιοτελῶς, όποτε ισχύει ό λόγος του Αποστόλου Παύλου: «Η αγάπη... ού ζητεῖ τά έαυτῆς» (Α΄ Κορ. ιγ΄, 5-6). Γίνεται αντιληπτό ότι υπάρχει μιά αγάπη που «ζητεῖ τά έαυτῆς» και λέγεται φιλαυτία, και μιά αγάπη ή όποία «ού ζητεῖ τά έαυτῆς» και αυτή είναι ή τελεία αγάπη. Μέ τήν ενέργεια τῆς θείας αγάπης, του θείου έρωτος, εκφράζεται ή πραγματική θεολογία, και ό άνθρωπος αναδεικνύεται πραγματικός έμπειρικός θεολόγος.

γ) Φόβος και αγάπη

Στήν Αγία Γραφή έπαινεῖται ό φόβος του Θεού διά του όποιου οδηγούμαστε στην τήρηση τῶν έντολῶν Του, όποτε στην συνέχεια έρχεται στην καρδιά του ανθρώπου ή αγάπη προς τόν Θεό.

Στήν Παλαιά Διαθήκη είναι γραμμένο: «άρχή σοφίας φόβος Κυρίου» (Παροιμ. α΄, 7). Αύτός ό φόβος είναι ή αρχή τῆς πορείας του ανθρώπου προς τόν Θεό, όποτε, όταν έρχεται ή αγάπη του Θεού, που είναι ή ενέργειά Του, τότε αποβάλλεται ό φόβος, κατά τόν λόγο του Ευαγγελιστου Ιωάννου «ή τελεία αγάπη έξω βάλλει τόν φόβον» (Α΄ Ιω. γ΄, 18).

Στήν διδασκαλία τῶν άγίων Πατέρων τῆς Έκκλησίας παρατηροῦμε ότι γίνεται λόγος για τόν «είσαγωγικό» ή «κολαστικό» φόβο, που είναι ή αρχή τῆς πνευματικῆς ζωῆς, και διά του φόβου αυτού αποκτοῦμε τήν μνήμη του θανάτου και τῶν τιμωριῶν που ακολουθοῦν, και

για τόν «τέλειο» ή «άγνό φόβο» πού είναι ο φόβος μήπως εκπέσουμε αυτής της αγάπης του Θεού. Δηλαδή, αρχίζει ο άνθρωπος την πνευματική του ζωή διά του φόβου της Κολάσεως και της απώλειας του Παραδείσου, και έρχεται στην αγάπη πού αποβάλλει αυτόν τόν «είσαγωγικό» φόβο. Καί όταν ο άνθρωπος αποκτήση την αγάπη, ύστερα έρχεται ο δεύτερος «τέλειος», ο «άγνός» φόβος, μήπως χάσει την αγάπη αυτή πού δοκίμασε. Φυσικά πρέπει να λεχθῆ ότι τόσο στον «είσαγωγικό» ή «κολαστικό» φόβο, όσο και στον «τέλειο» ή «άγνό» φόβο ένεργεί ή Χάρη του Αγίου Πνεύματος και, επομένως, δέν έχει σχέση με τίς ψυχολογικές καταστάσεις, αλλά είναι έμπειρία του Αγίου Πνεύματος.

Ο άγιος Διάδοχος ο Φωτικής αναφερόμενος σέ αυτήν την διεργασία λέγει ότι δέν μπορεί κανείς να αγαπήση τόν Θεό με αίσθηση καρδιάς, εάν προηγουμένως δέν Τόν φοβηθῆ με όλη του την καρδιά. «Διά γάρ της ένεργείας του φόβου αγνιζομένη και άπαλυνομένη ώσπερ ή ψυχή εις αγάπην ένεργουμένην έρχεται»¹⁷. Ο φόβος είναι ένεργεια του Θεού, πού βιώνεται κατ' αυτόν τόν τρόπο, λόγω της παρουσίας των παθών και ή αγάπη είναι ένεργεια του Θεού πού βιώνεται ως αγάπη, λόγω της καθάρσεως εκ των παθών. Γι' αυτό ο φόβος υπάρχει εκεί πού είναι ανάγκη να καθαρισθῆ ή καρδιά του ανθρώπου, ενώ ή αγάπη βρίσκεται στην καρδιά των ανθρώπων πού έχει καθαρισθῆ από τά πάθη. «Ο μέν φόβος των έτι καθαριζομένων έστί μετά μεσότητος αγάπης· ή δέ αγάπη ή τελεία των ήδη καθαρισθέντων έστί, εν οίς ούκέτι έστί φόβος»¹⁸.

Έτσι, και στον «είσαγωγικό» ή «κολαστικό» φόβο υπάρχει μιά μικρή αγάπη, γιατί ο άνθρωπος αγωνίζεται από μιά μικρή αίσθηση αγάπης στον Θεό, αλλά και στην «τελεία» αγάπη υπάρχει ένας φόβος, πού είναι ο φόβος της απώλειας της αγάπης. Η άνοδος στην πορεία της πνευματικής ζωής γίνεται με την έναλλαγή μεταξύ φόβου και αγάπης, άφου ο πρώτος φόβος οδηγεί στην αγάπη και ή νέα αγάπη στον μεγάλο φόβο πού οδηγεί σέ μεγαλύτερο βαθμό αγάπης κ.ο.κ.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος έξηγει αυτήν την πορεία με τά έξης:

«Και ή πίστη είναι αγάπη, Άλλά άμυδρή. Και ή έλπίδα είναι αγάπη, αλλά άτελής. Κάθε φορά πού ή ψυχή άνεβαίνει από κατώτερο σ' άνώτερο βαθμό αγάπης, περνά άπαραιτήτως μέσα από τό φόβο. Η αγάπη διώχνει με την εμφάνισή της τό φόβο. Ο φόβος όμως πού διώχτηκε από τή μικρή αγάπη, ξαναγεννιέται πάλι όταν διαβαίνει ή ψυχή σέ μεγαλύτερη αγάπη, για να ξανακινηθῆ και πάλι από την αγάπη. Και μόνο ή τελεία αγάπη, όπως μαρτυρεί ο Μεγάλος Απόστολος της αγάπης, διώχνει τελείως έξω τό φόβο, τό φόβο όμως εκείνον πού «κόλασιν έχει».

Υπάρχει κι άλλος φόβος Θεού, γεμάτος χαρά και πνοή άγιας αιωνιότητας. Γι' αυτό τό φόβο, πού δέν πρέπει να εγκαταλείπη τόν άνθρωπο όσο βρίσκεται στή γῆ, ο Γέροντας (Σιλουανός) λέει τά έξης: Ένώπιον του Θεού πρέπει να ζῆς με φόβο και αγάπη. Με φόβο, γιατί Έκεῖνος είναι ο Κύριος· με φόβο μήν θλίψης τόν Κύριο με κακό λογισμό· με αγάπη, γιατί ο Κύριος είναι αγάπη»¹⁹.

δ) Νοῦς, λόγος, έρωσ, κατά τόν άγιο Γρηγόριο τόν Παλαμά

Κατά την διδασκαλία της Έκκλησίας, όπως ο Θεός είναι Τριαδικός, Πατήρ, Υιός και Άγιον

Πνεῦμα ἔτσι καί ὁ ἄνθρωπος, ὡς δημιουργήμα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, εἶναι κατ’ εἰκόνα καί καθ’ ὁμοίωση Αὐτοῦ. Σύμφωνα μέ ἄλλη εἰκόνα ὁ Πατήρ λέγεται νοῦς, ὁ Υἱός λόγος καί τό Ἅγιον Πνεῦμα πνεῦμα.

‘Ο ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς κάνει λόγο γιά νοῦ, λόγο καί ἔρωτα. Τό ἅγιον Πνεῦμα «οἷόν τις ἔρωσ ἐστίν ἀπόρρητος τοῦ γεννήτορος πρός αὐτόν τόν ἀπορρήτως γεννηθέντα Λόγον»²⁰. Βεβαίως τό ὅτι ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς λέγει ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι σάν ἕνας ἀπόρρητος ἔρωσ τοῦ νοῦ πρός τόν Λόγο, δέν σημαίνει ὅτι ἀποδέχεται τήν θεωρία τῆς σχολαστικῆς θεολογίας περί ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπό τόν Πατέρα καί τόν Λόγο (Filioque) –τήν ὁποία σέ ἄλλα κείμενά του ἀπορρίπτει– γιατί πρῶτον χρησιμοποιεῖ τήν φράση «οἷόν τις», δεύτερον λέγει ὅτι καί «ὁ τοῦ Πατρός ἐπέραστος Λόγος καί ὁ Υἱός χρεῖται πρός τόν γεννήτορα» τό Ἅγιον Πνεῦμα καί τρίτον ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα στέλλεται πρός τοὺς ἀξίους ἀπό τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν, ἀλλά «καθ’ ὑπαρξιν» ἐκπορεύεται ἀπό μόνον τόν Πατέρα, δηλαδή κάνει διάκριση μεταξύ τῆς καθ’ ἐνέργειαν ἀποστολῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού γίνεται καί διά τοῦ Υἱοῦ, καί τῆς καθ’ ὑπαρξιν ἢ ὑποστατικῆς προελεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού γίνεται μόνον ἀπό τόν Πατέρα²¹. Τό σημαντικό εἶναι ὅτι ὀνομάζει τό Ἅγιον Πνεῦμα ἔρωτα, ἀλλά καί τόν Υἱό ἐπέραστο, ὅπως καί ὁ Πατέρας εἶναι ἔρωσ.

Ἐχοντας αὐτά ὑπ’ ὄψη ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς διδάσκει ὅτι ὁ νοῦς (ψυχή) τοῦ ἀνθρώπου, πού κτίσθηκε ἀπό τόν Θεό κατ’ εἰκόνα Του, ἔχει «τοῦ ἀνωτάτου ἔρωτος τήν εἰκόνα». Ὄποτε, ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου ἔχει νοῦ, λόγο καί ἔρωτα. Ἡ ψυχή ἔχει νοερά καί λογική φύση καί νοερό ἔρωτα. Αὐτός ὁ νοερός ἔρωσ εἶναι τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου πού ζωοποιεῖ τό συνημμένο σῶμα, τό ὁποῖο προέρχεται ἀπό τόν νοῦ καί εἶναι τοῦ λόγου, καί εἶναι μέσα στόν λόγο καί στόν νοῦ, καί ἔχει μέσα του καί τόν λόγο καί τόν νοῦ²². Ὁ Πατήρ γεννᾷ τόν Λόγο καί ἐκπορεύει τό Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλά καί τό κάθε Πρόσωπο ζῆ μέσα στά ἄλλα, χωρίς νά συγχέωνται τά ὑποστατικά του ιδιώματα. Κάτι ἀνάλογο γίνεται μέ τήν τριμερῆ, κατά τήν διαίρεση, ψυχή τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ λόγος γεννιέται ἀπό τόν νοῦ καί ὁ ἔρωσ προέρχεται ἀπό τόν νοῦ, ἀλλά εἶναι συνδεδεμένος μέ τόν νοῦ καί τόν λόγο.

Μέ ἄλλα λόγια ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ὀφθαλμός τῆς ψυχῆς, ὁ πυρήνας τῆς υπάρξεώς του, ἀπό αὐτόν ἐκπορεύεται ὁ λόγος πού εἶναι ἐνδιάθετος στήν καρδιά καί στήν συνέχεια γίνεται ἔναρθρος, καί ἀπό τόν νοῦ ἐκπορεύεται ὁ ἔρωσ γιά τήν γνώση. Ἐτσι ὁ ἔρωσ ἔχει σχέση μέ τόν νοῦ καί τόν λόγο, ὑπάρχει μέσα στόν νοῦ καί τόν λόγο, ἀλλά καί ὁ νοῦς καί ὁ λόγος ἔχει τόν ἔρωτα.

Ὄταν ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται στήν πτωτική του κατάσταση καί κυριαρχῆται ἀπό τά πονηρά πνεύματα εἶναι ἄρρωστος καί ὁ νοῦς καί ὁ λόγος καί ὁ ἔρωσ–πνεῦμα. Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης τό γράφει παραστατικά: «ὁ νοῦς τετραυμάτισται, ὁ λόγος μεμαλάκισται, νοσεῖ τό πνεῦμα (ὁ ἔρωσ)». Στήν κατάσταση τῆς πτώσεως ὁ ἔρωσ εἶναι διεστραμμένος, γι’ αὐτό καί χρειάζεται νά θεραπευθῆ. Ἐπειδή, ὁμως, συνδέεται μέ τόν νοῦ καί τόν λόγο, γι’ αὐτό ἡ θεραπεία τοῦ ἔρωτος γίνεται μέ τήν κάθαρση καί τόν φωτισμό τοῦ νοῦ καί τοῦ λόγου.

Ὄταν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀποβάλλη τήν ἀκαθαρσία του καί φωτισθῆ μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τότε καί ὁ λόγος εἶναι «ἄλατι ἠρτυμένος» (Κολ. δ’, 6) καί ὁ νοερός ἔρωσ εἶναι ἀγνός, στρέφεται στόν Θεό καί διακρίνεται ἀπό μιά πνευματική μέθη. Ὁ ἀληθής ἔρωσ δέν κινεῖται ἀνεξάρτητα ἀπό τόν φωτισμένο νοῦ καί τόν κεκαθαρμένο λόγο. Οἱ ἅγιοι

Πατέρες, ὅταν κάνουν λόγο γιά τόν θεῖο ἔρωτα, δέν τόν συγχέουν μέ τόν ἀνθρώπινο ἔρωτα, τόν διαποτισμένο ἀπό τά πάθη τῆς φιλοδοξίας, τῆς φιληδονίας καί τῆς φιλαργυρίας, ἀλλά ἐννοοῦν τόν ἔρωτα πού προϋποθέτει φωτισμένο νοῦ καί κεκαθαρμένο λόγο. Γι' αὐτό καί συνδέουν τόν θεῖο ἔρωτα μέ τήν θεοπτία.

Συμπέρασμα

Μιλώντας γιά τόν θεῖο ἔρωτα, τήν θεία ἀγάπη, οὐσιαστικά κάνουμε λόγο γιά τήν οὐσία τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος πού αἰσθάνεται τήν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γλυκάνεται ἀπό αὐτήν τήν θεία ἐνέργεια. Γι' αὐτό καί ἡ ἀγάπη λέγεται «μέθη», καί μάλιστα νηφάλιος μέθη.

Βεβαίως, ὅπως ἔγινε ἀντιληπτό, ἄλλη εἶναι ἡ ἀνθρώπινη – φυσική ἀγάπη καί ἄλλη εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γράφει ὁ ἅγιος Διάδοχος ὁ Φωτικῆς: «ἄλλη ἐστίν ἡ ἀγάπη τῆς ψυχῆς ἡ φυσική καί ἄλλη ἡ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτῆ προσγινομένη». Καί ἐξηγεῖ ὅτι ἡ πρώτη ἀγάπη ἐξαρτᾶται ἀπό τήν θέλησή μας, γι' αὐτό καί εὐκολα διαρπάζεται ἀπό τά πονηρά πνεύματα, ὅμως ἡ δεύτερη «τοσοῦτον ἐκκαίει τήν ψυχὴν πρὸς τήν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ὥστε πάντα τά τῆς ψυχῆς τότε μέρη τῆ τοῦ θεοῦ πόθου ἀλαλήτως ἐγκολλᾶσθαι χρηστότητι ἐν ἀπείρῳ τινί ἀπλότητι διαθέσεως». Ἡ δεύτερη αὐτῆ ἀγάπη φλογίζει τήν ψυχὴ καί ὅλα τά μέρη τῆς κολλοῦν ἀλαλήτως στόν Θεό μέ τόν θεῖο πόθο. Σέ αὐτήν τήν κατάσταση ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου κυοφορεῖ αὐτήν τήν ἐνέργεια καί γίνεται πηγὴ πού ἀναβλύζει ἀγάπη καί χαρά²³.

Ἐπομένως, ὁ θεῖος ἔρωτος ἀναπτύσσεται στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου πού ἔχει προηγουμένως καθαρισθῆ ἀπό τήν ἐνέργεια τοῦ «εἰσαγωγικοῦ» ἢ «κολαστικοῦ» φόβου, ὅταν ὁ ἄνθρωπος φωτίζεται ἀπό τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ. Ὄποτε, ὁ θεῖος ἔρωτος ἐμφανίζεται κυρίως στήν κατάσταση τοῦ φωτισμοῦ τοῦ νοῦς καί στήν κατάσταση τῆς θεωρίας, γι' αὐτό καί εἶναι καί λέγεται κατ' ἐξοχήν θεολογικό χάρισμα.

Ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος γράφει ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι Παράδεισος ὅπου ὑπάρχει ἡ τρυφή ὅλων τῶν ἀγαθῶν. «Παράδεισός ἐστίν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐν ἧ ἡ τρυφή πάντων τῶν μακαρισμῶν»²⁴. Ἐπίσης λέγει ὅτι αὐτῆ ἡ ἀγάπη εἶναι μέθη ἀπό τήν ὁποία μέθυσαν οἱ Ἀπόστολοι καί δίδαξαν σέ ὅλο τόν κόσμον, μέθυσαν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες καί μαρτύρησαν γιά τόν Χριστό, καί μέθυσαν οἱ ὅσοι ἀσκητές καί ὑποβλήθηκαν σέ τέτοιους μεγάλους ἀσκητικούς ἀγῶνες²⁵. Καί μακαρίζει αὐτούς πού πίνουν ἀπό αὐτόν τόν οἶνον. «Ἐκ τούτου ἔπιον οἱ ἀκόλαστοι, καί ἠδέσθησαν· καί οἱ ἁμαρτωλοί, καί ἐπελάθοντο τὰς ὁδοὺς τῶν προσκομμάτων· καί οἱ μέθυσοι, καί ἐγένοντο νηστευταί· καί οἱ πλούσιοι, καί ἐπεθύμησαν τήν πτωχείαν· καί οἱ πένητες, καί ἐπλούτησαν τῇ ἐλπίδι· καί οἱ ἄρρωστοι, καί ἐγένοντο δυνατοί· καί οἱ ἰδιῶται, καί ἐσοφίσθησαν»²⁶.

Ὁ θεῖος ἔρωτος εἶναι ἡ πνευματικὴ κατάσταση τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων, τῶν Μαρτύρων, τῶν Ὁσίων, τῶν Ἁγίων. Εἶναι βίωση τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, τῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ Θεοῦ, ἡ θέωση.

«Μακάριος ὁ πίνων ἐκ τοῦ οἴνου τούτου».